

Dariusz Bogusz

"Europa i Kościół", red. H. Juros,
Warszawa 1997 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 6/1, 254-255

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Europa i Kościół. Red. H. Juros. Warszawa 1997, ss. 255.

Książka, *Europa i Kościół* pod redakcją ks. prof. Helmuta Jurosa wydana nakładem Fundacji Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie porusza szeroko rozumiana problematykę europejską. Pozycja ta jest wynikiem działalności powstałego 26 kwietnia 1997 roku „Studium Generale Europa”. Zamierzeniem tej inicjatywy o charakterze badawczo dydaktycznym jest naukowe wspomaganie procesu integracji europejskiej. *Europa i Kościół* to pierwsza ważna publikacja Studium. Książka ta jest zbiorem tekstów wybitnych osobistości świata nauki i polityki.

Publikacja omawia rozmaite relacje jakie zachodzą między Europą a Kościołem na różnych płaszczyznach. W pierwszym rozdziale podjęto próbę naszkicowania związków łączących chrześcijaństwo i Europę. Autorzy odwołując się do przeszłości pokazują znaczenie religii chrześcijańskiej, która jako źródło kultury i historii europejskiej wywiera stały wpływ na zmiany zachodzące we współczesnej Europie. Dlatego w perspektywie integrujących się państw europejskich chrześcijaństwo postrzegane jest jako czynnik łączący. Przelamując różnice, może wnieść istotny wkład duchowy do jednoczącej się Europy. O istocie i znaczeniu chrześcijaństwa pisze się tutaj w kontekście daleko idącej sekularyzacji współczesnych społeczeństw i wynikających z niej problemów. Wskazuje się na potrzebę ponownej ewangelizacji narodów Europy, prowadzonej w duchu ekumenizmu. (W. Panenning, *Ewangelia jako czynnik zmian w Europie*).

Książka porusza też problemy, które dotyczą Kościoła w Polsce. Omawia napięcia i spory, jakie narastają wokół sprawy przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Wskazuje na rolę, jaką w ich łagodzeniu może odegrać współczesny polski katolicyzm. Na kartach książki znajdujemy rzeczowe wyjaśnienie, czym w istocie jest demokracja i jaki wpływ na występujące dziś kontrowersje ma różnie rozumiana świadomość narodowa (J. Tischner, *Dziedzictwo chrześcijańskiej Europy i jego przyszłość*). Porusza się tu również kwestię kondycji polskiego Kościoła i roli, jaką odgrywa w procesie transformacyjnym. (E. Wnuk-Lipiński, *Transformacja i integracja Europy a wyzwania dla Kościoła*). Obok socjologicznego ujęcia sytuacji Kościoła i stojących przed nim wyzwań znajdziemy tu także próbę teologicznego odczytania sensu obecnych wydarzeń (H. Juros, *Próba teologicznej i etycznej releksji współczesnych przemian kulturowych*).

Rozdział drugi zawiera natomiast opis sytuacji Kościoła w Unii Europejskiej na płaszczyznie kulturowej i prawnej. Dowiadując się o początkach rozdziału władzy politycznej i kościelnej w Europie, mamy okazję znaleźć przykłady rozwoju – Kościół w różnych krajach. Zostaje tu podjęta kwestia wpływu chrześcijaństwa na rozwój nauki o podziale władzy oraz na krystalizację koncepcji praw człowieka uzasadnionych prawem naturalnym. (Ch. Starck, *Znaczenie chrześcijaństwa i Kościołów dla tożsamości Unii Europejskiej i jej krajów (złotokowskich)*). Kwestię wzajemnych stosunków między dwoma podmiotami prawa międzynarodowego, którymi są Unia Europejska i Stolica Apostolska omawia bp T. Pieronek (*Stolica Apostolska a Unia Europejska*). Opisuje początki i status quo tych kontaktów oraz stanowisko poszczególnych papieży wobec kwestii jednoczenia się Europy. Przedmiotem odrębnych rozważań jest sprawa „klauzuli kościelnej”, dzięki której Kościoły jako podmioty prawne mogą występować wobec Unii Europejskiej na gruncie prawa europejskiego. (G. Robbers, *W sprawie „artykułu kościelnego” w Układzie europejskim, – Maastricht.II*; H. Juros, *Klauzula o Kościołach w Układzie Maastricht II*). Do chwili uchwalenia tego aktu w Traktacie Amsterdamskim (2.10.1997), czynniki religijne eliminowane były z prawa wspólnoty, co oznaczało, że coraz więcej dziedzin życia ważnych dla Kościoła regulowały decyzje Unii Europejskiej. Czytelnicy mogą się zapoznać z genezą tego aktu prawnego oraz jego znaczeniem dla życia Kościoła postrzeganego jako wspólnota wiernych i jako instytucja.

Odrębnym nurtem rozważań jest problematyka konstytucyjna. H. Suchocka opisała przebieg prac nad Konstytucją RP pod kątem dopasowania pewnych rozwiązań prawnych do standardów europejskich (*Standardy europejskie konstytucji Rzeczypospolitej. Polskiej*). Zaprezentowano tu także pozycję, jaką wyznaczają Kościołowi konstytucje poszczególnych krajów postkomunistycznych. Szczegółowej analizie zostały poddane poszczególne artykuły Konstytucji RP istotne

dla rozwoju religii w naszym kraju. (I. Lipowicz, *Stosunki państwo – Kościół w konstytucjach krajów postkomunistycznych*).

Z kolci relację między prawem wewnętrznym państwa a prawem europejskim na przykładzie prawa rodzinnego omawia A. Strzembosz. Problematyki konstytucyjnej pośrednio dotyczy również artykuł poświęcony koncepcji sustainability czyli zrównoważonego ciągłego sprawiedliwego ekologicznie rozwoju. (H. Juros, *Ochrona środowiska naturalnego a redefinicja państwa*). Chodzi tu o pewną regulację działalności człowieka wobec środowiska, która ma swoje fundamenty w etyce chrześcijańskiej. Głównymi jej filarami jest zasada personalizmu i zasada solidarności. Współczesne problemy ekologiczne wyznaczają państwu nowe cele w zakresie ochrony długofalowego interesu człowieka. Na ogół wszyscy są zgodni co do tego, że środowisko naturalne zasługuje na konstytucyjną ochronę. Trudno natomiast o konsens, jak konkretnie sformułować klauzulę ekologiczną. Część drugą książki zamykają interesujące teksty dwóch prawników: J. Isensec oraz R. Sobańskiego. Pierwszy dotyczy działalności charytatywnej Kościoła w nowoczesnym społeczeństwie, drugi – analizuje bazę finansową Kościołów w perspektywie zintegrowanej Europy.

Na koniec, a właściwie „Zamiast zakończenia”, A. Olechowski zastanawia się nad europejską gotowością polityczną Polski i nad kondycją polityczną Europy. Książka *Europa i Kościół* przyczynia się do lepszego zrozumienia roli, jaką chrześcijaństwo odgrywało i odgrywa na naszym kontynencie. Jest to publikacja, która wzbogaca też naszą wiedzę na temat relacji kulturowych i prawnych jakie zachodzą między Unią Europejską a Kościołem.

Dariusz Bogusz

Maria Jarosz, *Samobójstwa*. Warszawa 1997, ss. 193

Choć samobójstwa istnieją tak długo jak istnieje życie społeczne, to bardziej systematyczne badania nad nimi rozpoczęto dopiero w połowie XIX wieku. Problemem zainteresowali się wtedy teolodzy, fizjopatolodzy, psychiatry, psychologowie i socjologowie. Książka Marii Jarosz *Samobójstwa* jest przykładem socjologicznego spojrzenia na to zjawisko. Spojrzenie socjologiczne różni się od pozostałych tym, że jako punkt odniesienia przyjmuje społeczność, a nie jednostkę. Oznacza to, że interpretacja socjologiczna zachowań autodestrukcyjnych analizuje czyn samobójczy w kontekście jego społecznych uwarunkowań. Można powiedzieć tak, samobójstwo nie jest aktem o charakterze indywidualnym, psychologicznym, lecz faktem społecznym; dlatego też – jak pisał Durkheim – „zdarzenia życia prywatnego, które zdają się być bezpośrednimi powodami samobójstwa, są w rzeczywistości jedynie przyczynami okazjonalnymi”. Samobójstwo nie jest sprawą indywidualnego wyboru człowieka. Jest aktem społecznym wynikającym ze stanu grupy, w której uczestniczy jednostka.

Takie stanowisko nie wyklucza indywidualnych motywów działań samobójców. Jednakże bardzo trudno jest odpowiedzieć na pytanie, dlaczego ludzie decydują się na odebranie sobie życia. Jakie są indywidualne motywy ich decyzji. Socjolog nie abstrahuje od szczególnych i jednostkowych motywów powinien „znaleźć wspólne uwarunkowania samobójstw ich społeczny kontekst”.

Maria Jarosz swoje analizy umieszcza w nurcie badań rozpoczętych przez Emila Durkheima. Przyjmuje więc za nim, że istnieją cztery podstawowe kategorie samobójstw: egoistyczne – resulting from the disintegration of the group, altruistyczne – resulting from the disintegration of the group; anomiczne – resulting from the disintegration of the group; fatalistyczne – resulting from the disintegration of the group. Przyjmuje również, że samobójstwo jest aktem społecznym, a nie indywidualnym. Samobójstwo nie ma wyjścia, w której nawet w dalszej perspektywie nie ma wyjścia.

Polska znajduje się wśród krajów o średnim wskaźniku samobójstw: ok. 14 osób na 100000 ludności (dla porównania na Litwie blisko 46 osób, w Rosji 42 osoby). M. Jarosz szukając odpowiedzi na pytanie o czynniki predystynujące do samobójstwa mówi, że – z małymi wyjątkami – najwyższe wskaźniki samobójstw mają kraje dawnego ZSRR oraz Węgry. Na tym tle Polska jawi się jako raj o najmniejszym wskaźniku aktów samobójczych. Przyczyn takiego stanu rze-